

Trong hơn mươi năm trở lại đây, cùng với sự phát triển của đất nước, sự nghiệp thư viện Việt Nam đã có những bước chuyển đổi và phát triển vượt bậc cả về số lượng, quy mô và chất lượng hoạt động, nhiều công trình thư viện lần lượt ra đời đó là những tín hiệu vui. Tuy nhiên, kiến trúc các công trình thư viện chưa được quan tâm đúng mức, nhiều ngôi nhà thư viện chưa thể hiện được đặc trưng riêng của một công trình văn hóa, theo những thiết kế chuyên dụng. Bởi lẽ, chúng ta

Tư liệu Đại học Đà Nẵng. Điều đọng lại trong tôi, là lối kiến trúc khá hiện đại phù hợp với quy trình công nghệ mới của Thư viện Cao đẳng Công nghiệp 4, Trung tâm Thông tin Tư liệu Đại học Đà Nẵng, Thư viện Trường Đại học Khoa học Tự nhiên Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh; dáng vẻ cổ kính, uy nghi của Thư viện Quốc gia, sự thông thoáng, tiện ích của Thư viện tỉnh Sóc Trăng với kinh phí đầu tư không nhiều...

Thư viện là một công trình kiến trúc công cộng nằm trong hệ

sách, cùng với sự gia tăng các phương tiện thông tin mới: Internet, tivi, video, máy vi tính, fax...đã mang lại cho thư viện bộ mặt mới. Các phương tiện hiện đại này cho phép người đọc tìm kiếm, tổng hợp một cách dễ dàng các vấn đề mình cần quan tâm từ một hoặc nhiều thư viện trong vùng, các máy tính được nối với hàng ngàn dữ liệu sách... Tất cả những vấn đề trên tạo điều kiện để thiết kế thư viện một cách cơ động, gọn gàng, nhưng có công suất phục vụ lớn hơn nhiều lần.

Để có một công trình thư viện đạt chuẩn về mặt mỹ thuật và kỹ thuật (công năng thư viện) là cả một quá trình tìm tòi, nghiên cứu sáng tạo, phối hợp của một tập thể cán bộ thư viện và kiến trúc sư. Thiết kế thư viện trong điều kiện hiện nay cần chú ý những yếu tố quan trọng sau đây:

+ Tin học hóa ngày càng được tăng cường và phát triển cùng với sự tiến bộ vượt bậc của khoa học công nghệ tác động đến mọi mặt đời sống xã hội, trong đó có thư viện.

+ Vai trò của tri thức và trí tuệ được khẳng định, phát huy trong xã hội hiện đại.

+ Thư viện trở thành cơ quan thông tin. Đây là xu hướng chung của các thư viện trên thế giới.

Quy mô thiết kế công trình thư viện bị chi phối bởi 3 thông số: Sự gia tăng cơ học vốn tài liệu hàng năm, sự gia tăng ngày càng nhiều lượng bạn đọc đến sử dụng thư viện, sự phát triển của công nghệ thông tin. Các thông số này đòi hỏi thư viện phải tính toán diện tích kho tài liệu, diện tích các phòng phục vụ bạn đọc và các giải pháp kỹ thuật về mạng.

Vị trí thư viện phải phù hợp với chức năng của nó. Cần đặt nơi yên tĩnh, tránh các luồng giao thông cao tốc, thuận tiện cho việc đi lại. Xây dựng thư viện ở khu trung tâm thành phố, đông dân cư, có các điều kiện về hạ tầng kỹ thuật chung: điện, cấp thoát nước, gió... Cách bố trí tốt nhất là khuôn viên cây xanh, tạo môi trường thiên nhiên thoáng đãng bao bọc quanh thư

KIẾN TRÚC THƯ VIỆN

PHẠM DIÊM

Q. Giám đốc Thư viện Tổng hợp tỉnh Bà Rịa – Vũng Tàu

không có một cơ quan chuyên môn về kiến trúc thư viện, trong nhiều trường hợp những kiến trúc đó ít được tham khảo ý kiến của cán bộ thư viện; đặc biệt thiếu sự phối hợp nhịp nhàng giữa người sử dụng thư viện và kiến trúc sư với tổ chức tư vấn, xây dựng, vì người sử dụng thư viện không am tường công việc của kiến trúc sư, còn kiến trúc sư thì không hiểu công việc của thư viện. Ngôi nhà thư viện có sức lôi cuốn đối với kiến trúc sư lại hoàn toàn không phù hợp với chức năng hoạt động của một thư viện.

Tôi đã có dịp đến thăm nhiều công trình thư viện mới trên cả nước: Thư viện Quốc gia Việt Nam, Thư viện thành phố Hải Phòng, Thư viện tỉnh Đồng Nai, Tây Ninh, Bình Dương, Sóc Trăng; Thư viện Trường Đại học Khoa học Tự nhiên Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh, Thư viện Trường Cao đẳng Công nghiệp 4, Trung tâm Thông tin

thống phục vụ chung của xã hội. Sự phát triển của thư viện gắn liền với sự phát triển của xã hội về văn hóa, văn học, nghệ thuật... Cũng như các thành tựu của khoa học kỹ thuật. Thể loại kiến trúc thư viện được phát triển thành nhiều hình thức với không gian bên trong thích hợp với 3 yếu tố sau:

- Sự thay đổi cách sử dụng sách;

- Sự tăng lên không ngừng số lượng sách sau khi phát sinh ra sách in;

- Sự thay đổi phong cách nghệ thuật của từng thời kỳ lịch sử tác động lên ý muốn được trang hoàng, thiết kế những ngôi nhà thư viện theo phong cách mới, do đó thay đổi cả bố cục thư viện, kết quả tìm tòi và hoàn thiện dần thể loại này.

Các thư viện được xây dựng hiện đại và hợp lý ngày nay là kết quả của sự phát triển lâu dài. Một trong những bộ phận quan trọng nhất của thư viện là kho

► viên. Trong điều kiện xây dựng thành phố mới, cần xem thư viện như một bộ phận của hệ thống dịch vụ văn hóa và thiết kế nó trong mối liên kết chặt chẽ với các công trình khác: Nhà văn hóa, Trường học, Bảo tàng...

Kết cấu chức năng của thư viện có thể khác nhau, phụ thuộc vào quy mô và tổ chức của từng thư viện, nhưng có một phần chung nhất tạo điều kiện cho người đọc tiếp nhận trực tiếp và nhanh chóng các nguồn sách - báo. Vấn đề quan trọng nhất đặt ra khi thiết kế thư viện công cộng là khả năng đưa sách đến với bạn đọc thuận tiện và đơn giản nhất. Điều này liên quan đến việc xác định vị trí kho sách trong bố cục mặt bằng thư viện: bố cục theo hình chóp, bố cục kho sách ở trung tâm thư viện...

Trong thiết kế thư viện, với điều kiện của các thư viện công cộng ở Việt Nam, cần tận dụng tối đa ánh sáng và không khí tự nhiên, không nên ý lại quá mức vào nguồn điện năng, bởi lý do kinh tế và sự thất thường của nguồn điện cung cấp.

Kho tài liệu cần được thiết kế theo hướng Bắc, hoặc hướng Đông Bắc, tránh hướng Tây và hướng Nam, vì ánh nắng mặt trời gay gắt chiếu trực tiếp làm sách khô nhanh và gây ra những hư hại lớn. Vấn đề thông gió trong kho tài liệu cũng rất quan trọng. Ngày nay người ta dùng các hệ thống kỹ thuật để đạt được nhiệt độ và độ ẩm thích hợp trong kho sách. Lưu ý thông gió tự nhiên, tạo sự đối lưu không khí giữa các tầng, các kho tài liệu được coi là điều kiện cần thiết để chống ẩm.

Kho tài liệu cần được giữ ở nhiệt độ 15 - 16°C, độ ẩm vào khoảng 48 - 55°C. Ngoài ra cần tránh kho tài liệu bị bụi, bị mặt trời chiếu trực tiếp và bị mưa hắt, cháy... Cũng vì lý do giữ sách nên người

ta thường tránh bố trí kho tài liệu ở cạnh khói giải khát, nhà ăn, nhà hàng, kho chứa đồ lạnh...

Thời kỳ bùng nổ thông tin, kho sách còn có một dạng tài liệu lưu trữ: CD - ROM, băng từ, phim ảnh.... Bộ phận này có các phòng lạnh dạng kho chứa.

Khi xác định diện tích kho sách phải tính đến sự gia tăng số lượng sách. Thông thường 1m² cho một giá sách chứa được 250 - 300 bản sách (giá một mặt) và cho giá 2 mặt là 400 - 420 bản.

Về khối phòng đọc có 2 loại chủ yếu: Phòng đọc chung và phòng đọc chuyên đề. Phòng đọc chung là bộ phận quan trọng nhất, được sử dụng bởi số lượng bạn đọc lớn quan tâm đến mọi lĩnh vực xã hội, văn học và khoa học kỹ thuật, do đó cần phải được bố trí ở khu trung tâm thư viện, theo dạng phòng đọc vuông, chữ nhật, tròn và chiều cao trung bình từ 4,2 - 4,5m

Ngoài khối phòng đọc còn khối cho mượn về nhà, khối tra cứu. Ngoài những khối phòng trên, còn có phòng da phương tiện, phòng chiếu phim, hội trường, câu lạc bộ bạn đọc, các bộ phận hành chính, nghiệp vụ. Trong thư viện hiện đại, người ta phát triển các khối độc giả xung quanh trung tâm da chức năng, ở đó có thể triển lãm sinh hoạt chuyên đề, chiếu phim...

* * *

Xu hướng kiến trúc thư viện ngày nay theo xu hướng mở "công viên thư viện" tạo sự thân thiện, thuận lợi cho bạn đọc đến thư viện để học tập, giải trí. Các kho phòng được bố trí trong những không gian rộng, chứ không phát triển theo chiều cao. Không gian thư viện được tổ chức liên hoàn, mềm dẻo, trong sử dụng bằng việc đưa vào các

vách ngăn nhẹ, cơ động, thích hợp với xu hướng tăng lên của các phòng đọc và lượng bạn đọc đến sử dụng thư viện. Kiến trúc thư viện không thể không quan tâm vì rằng: Ngôi nhà thư viện không chỉ là nơi chứa sách, mà còn là nơi giao tiếp với bạn đọc, là cơ quan văn hóa - thông tin, với nhiều phương tiện kỹ thuật hiện đại; thư viện còn là bộ mặt văn hóa, thước đo trình độ dân trí của một quốc gia, một dân tộc. □

Mô hình kiến trúc của Thư viện Tổng hợp tỉnh Bà Rịa-Vũng Tàu